

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

«З А Т В Е Р Д Ж У Ю»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
« 02 » 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Середньовічна історія Західної цивілізації

для студентів

спеціальності	032 Історія та археологія
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	032.00.01 «Історія та археологія»

2020

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 021300000
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Програма № 3480/20
Жильцов

Розробники: професор кафедри всесвітньої історії Київського університету імені Бориса Грінченка Драч Оксана Олександрівна

Викладачі: професор кафедри всесвітньої історії Київського університету імені Бориса Грінченка Драч Оксана Олександрівна, доцент кафедри всесвітньої історії Київського університету імені Бориса Грінченка Гринь Дмитро Костянтинівич.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри

всесвітньої історії
Протокол від 10.12.2018 р. № 5
Завідувач кафедри [підпис] (ініціали, прізвище)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми

_____)
(назва освітньої програми)

11.12.2018 р.

Керівник освітньої програми [підпис] (ініціали, прізвище)
Самата О.О.

Робочу програму перевірено

11.12.2018 р.

Заступник директора/декана [підпис] (ініціали, прізвище)

Пролонговано:

на 2019/2020 н.р. [підпис] (ПІБ), «11» 01 2020 р., протокол № 7

на 20 /20 н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), « » 20 р., протокол № _____

на 20 /20 н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), « » 20 р., протокол № _____

на 20 /20 н.р. _____ (підпис) _____ (ПІБ), « » 20 р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	6/180	
Курс	1	
Семестр	2	
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	
Обсяг кредитів	6	
Обсяг годин, в тому числі:	180	
Аудиторні	70	
Модульний контроль	12	
Семестровий контроль	30	
Самостійна робота	68	
Форма семестрового контролю	іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – розуміння студентами значення феодального періоду в історії європейських країн, а також місця середньовічної Європи в історії світової цивілізації.

Завдання:

- ✓ Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ✓ Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності і неповноту аргументації.
- ✓ Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.
- ✓ Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.
- ✓ Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.
- ✓ Критичність та самокритичність мислення.
- ✓ Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.
- ✓ Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.
- ✓ Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.
- ✓ Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.
- ✓ Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.
- ✓ Відкритість, здатність сприймати і враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.
- ✓ Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ✓ Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.
- ✓ Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.
- ✓ Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.
- ✓ Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.
- ✓ Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів недоброчесності.
- ✓ Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.
- ✓ Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.
- ✓ Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.
- ✓ Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.
- ✓ Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.
- ✓ Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.
- ✓ Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.
- ✓ Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.
- ✓ Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

- ✓ Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.
- ✓ Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.
- ✓ Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.
- ✓ Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.
- ✓ Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.
- ✓ Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.
- ✓ Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.
- ✓ Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.
- ✓ Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.
- ✓ Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.
- ✓ Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.

2. Результати навчання за дисципліною

- ✓ Знання найважливіших фактів, подій та процесів історичного минулого українського народу і людства загалом.
- ✓ Знання основних тенденцій історичного розвитку в конкретні історичні періоди.
- ✓ Знання наукової хронології, періодизації та характеристик основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії.
- ✓ Знання основних підходів до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології.
- ✓ Знання основних принципів і методів історичного пізнання.
- ✓ Знання основних типів і видів історичних джерел.
- ✓ Знання необхідного фактичного матеріалу для конкретного історичного дослідження.
- ✓ Детальні знання про певний історичний період або проблему.
- ✓ Розуміння і здатність інтерпретувати основні завдання історичної та археологічної науки.
- ✓ Уміння з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.
- ✓ Уміння інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);
- ✓ Здатність виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі.
- ✓ Здатність оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.
- ✓ Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі.
- ✓ Здатність планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства тощо.

4. Структура навчальної дисципліни

№	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Р	А	Л	СЗ	ПЗ	СР	ПК
Змістовий модуль I Розвиток Європи в період раннього середньовіччя (V – X ст.)								
1	Вступ до курсу «Середньовічна історія Західної цивілізації». Понятійно-категоріальний апарат дисципліни. Джерельна база.	4	4	2	-	2		
2	Франкська держава.	4	4	2	2			
3	Візантія в V – X ст.	4	4	2	2			
4	Розвиток ранньофеодальних держав Заходу.	6	2		2		4	
5	Церква і християнізація Заходу: віхи, особливості, персоналії, інституції.	8	4	2	2		4	
6	Культурний розвиток Західної цивілізації раннього Середньовіччя	10	-				8	2
	Разом	36	18	8	8	2	16	2
Змістовий модуль II Західна цивілізація класичного Середньовіччя (XI – XIII ст.)								
1.	Місто у середньовічній цивілізації Заходу.	8	4	2		2	4	
2.	Середньовічне суспільство класичної доби: від трьох станів до соціальної диференціації.	6	2		2		4	
3.	Християнська Церква в епоху класичного Середньовіччя. Хрестові походи.	3	3	1	2			
4.	Політична й адміністративна організація держави класичного Середньовіччя	7	3	1	2		4	
5.	Економічне життя Західної цивілізації.	2	2		2			
6.	Світ людини Середньовіччя.	12	6	2	2	2	4	2
7.	Західноєвропейська школа й університет.	8	4	2	2		4	
8.	Культура класичного Середньовіччя.	8					6	2
	Разом	54	24	8	12	4	26	4
Змістовий модуль III Розвиток Західної цивілізації в період кризи Середньовіччя (XIV – XV ст.)								
	Чинники й ознаки економічної і соціальної кризи Західної цивілізації	6	2	2	-		4	
	Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході	10	6	2	2	2	4	
	Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV – XV ст.	12	6	2	4		4	2
	Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в умовах кризи XIV – XV ст.	14	8	2	4	2	4	2
	Релігійне життя Заходу XIV – XV ст.	6	2		2		4	
	Культурний розвиток Західної цивілізації в умовах викликів пізнього Середньовіччя	12	4		4		6	2
	Разом	90	28	8	16	4	26	6
	Разом за навчальним планом	180	70	24	36	10	68	12/30

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Теми лекцій

Лекція 1. Вступ до курсу «Середньовічна історія Західної цивілізації». Генеза феодалізму в Західній Європі

1. Понятійний апарат навчальної дисципліни: методологічні підходи до вивчення.
2. Періодизація доби західноєвропейського Середньовіччя.
3. Джерела з історії Середньовіччя.

Основні поняття теми:

агіографічні твори; аналі; джерела; історіографія; капітулярій; медієвістика; поліптики; середньовіччя; феоде; феодалізм; феодальна власність; хроніки; цивілізація.

Лекція 2. Франкська держава.

1. Франкське завоювання Галії.
2. Королівство Меровінгів: державний і соціальний устрій.
3. Провідні тенденції суспільно-політичного життя франкської держави за Меровінгів.
4. Франкська держава за Каролінгів

Основні поняття теми:

військова демократія; графи; ешевени; комендація; конунг; маркграфи; майордоми; натуральне господарство; повстання «Стелінга»; прекарій; серви; франки; шефени.

Лекція 3. Візантія в IV – XII ст.

5. Візантійська імперія в IV – першій половині VII ст.: особливості політичного і соціально-економічного життя.
6. Розквіт Візантійська імперії в другій половині VII – першій половині IX ст.
7. Візантія у кінці XI – XII ст.

Основні поняття теми:

Алліленгій; мітрокомія; епіболе; колони-енапографи; парики; куріали; синкліт; консисторій; діми; діоцези; пентархія; «Дігести», «Новели» Юстиніана; екзарх; фемний лад; капнікон; солемнії; пронія; «Книга епарха».

Лекція 4. Церква і християнізація Заходу: віхи, особливості, персоналії, інституції

1. Християнізація Заходу: етапи й особливості.
2. Феодалізація церкви і перетворення її в опору державної влади.
3. Криза церкви і папства в другій половині IX - першій половині XI ст. і шляхи виходу з неї.

Основні поняття теми:

Абат; аскеза; Вселенський собор; Вульгата; «великі кападокійці», вчення про спасіння; діоцез; доктрина; капелани; клірик; літургія; меса; Міланський едикт; митрополит; патріарх; «тіло Христове»; статут Св. Бенедикта; церковна реформа; ченці.

Семінарське заняття № 1.

Франкська держава

1. Розвиток феодальних відносин у франків в VI-VIII ст.
2. Феодальна вотчина епохи Каролінгів.
3. Дополітичні владні структури у давніх германців за даними Цезаря і Тацита. «Військова демократія».
4. Виникнення і розвиток ранньофеодальної держави в Західній Європі. Імперія Каролінгів: причини виникнення, структура державного управління та чинники та геополітичні наслідки розпаду. Імператор Карл Великий: особистість, державна діяльність, воєначальник. Оцінки дослідників щодо Карла Великого.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Гай Юлій Цезар. ЗАПИСКИ ПРО ГАЛЛЬСЬКУ ВІЙНУ // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 3-14.
- Публій Корнелій Тацит. Про походження і місце проживання германців // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 15-36.
- Салічна правда // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 41-84.

- Григорій Турський. Історія франків // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 85-164.
- Франкська держава Каролінгів за наративними та законодавчими джерелами // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 165-248.
- Феодальне помістя Каролінзької епохи за маєтковими актами // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 249-288.

Рекомендована література:

1. Горский А.А. Социально-экономические условия в эпоху классового образования и понятие «военная демократия» // Средние века. Вып. 49. – М.: Наука, 1986.
2. История Европы с древнейших времен до наших дней. В 8 тт. - М., 1992. Т. 2. Средневековая Европа.
3. История крестьянства в Европе. Эпоха феодализма. В 3 тт. Т. 1, 2. - М., 1985, 1986.
4. Лебек С. Происхождение франков. V-IX века. - М., 1993.
5. Блок М. Феодальне суспільство. – К., 2002.
6. Блок М. Характерные черты французской аграрной истории. - М., 1957.
7. Левандовский А.П. Карл Великий. Через Империю к Европе. - М., 1995.
8. Тейс Л. Наследие Каролингов. IX-X вв. - М., 1993.
9. Неусыхин А. И. Свобода и собственность в варварских правдах // Проблемы европейского феодализма. – М.: Наука, 1974. С. 42-70.
10. Средневековая Европа глазами современников и историков. Ч.1-5. – М.: Интерпракс, 1994.
11. Левандовский А. Карл Великий. – М.: Молодая гвардия, 1999.
12. Мюссо-Гулар Р. Карл Великий. – М.: Весь мир, 2003.

Семінарське заняття № 2.

Візантія в IV – XI ст.

1. Особливості розвитку східної частини Римської імперії і ранньої Візантії. Візантія за правління Юстиніана Великого. Повстання “Ніка”.
2. Характерні риси візантійської громади за даними «землеробського закону». Майнова і соціальна диференціація у візантійському селі VIII - X ст.
3. Церква і її місце в державному і суспільному житті ранньої Візантії. Чернецтво. Єресь.
4. Візантійська імперія в кінці XI - XII ст.: внутрішньополітичний розвиток і міжнародні відносини.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Агафий. О царствовании Юстиниана / Пер., ст., прим. М.В. Левченко. М.; Л., 1953.
- Византийский Земледельческий закон / Под ред. И. П. Медведева. – Л.: Наука, 1984.
- ВІЗАНТІЙСЬКА ОБЩИНА ЗГІДНО З ДАНИМИ «ЗЕМЛЕРОБСЬКОГО ЗАКОНУ // Історія середніх віків. Практикум. Частина I: навч. посібник / В. В. Гордієнко, Г. М. Гордієнко, І. І. Кривошея. – Умань: «Візаві», 2013. – С. 217-228.
- Византийская Книга епарха [Электронный ресурс] / – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/eparx.htm>
- Анна Комнин. Олексіада // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 423-427.
- Нікіта Хоніат. Історія з часів царювання Іоанна Комнина // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 448-451.

Рекомендована література:

- История Византии. Т.1.- М.: Наука, 1967. – Режим доступа: <http://historic.ru/books/item/f00/s00/z0000047/index.shtml>
- История крестьянства в Европе. Т.1. – М.: Наука, 1985. Главы 1-4, 6-8,13-17 (С.20-176, 216-296, 428-561).
- История Европы. Т.2. Средневековая Европа. – М.: Наука, 1992. С.16-126.
- Корсунский А. Р. Образование раннефеодального государства в Западной Европе. – М.: МГУ, 1963
- Корсунский А.Р. Возникновение феодальных отношений в Западной Европе. – М.: МГУ, 1973.
- Курбатов Г. Л. История Византии: Учебное пособие. – М.: Высшая школа, 1984.
- Средневековая Европа глазами современников и историков. Ч.1-5. – М.: Интерпракс, 1994.

Семінарське заняття № 3.

Розвиток ранньофеодальних держав у Західній Європі

1. Історико-географічне поняття “Франція”; його еволюція в період раннього середньовіччя. Західно-франкське королівство в IX-XI ст.: особливості етнічного й соціального складу населення.

- Організація державної влади. Гуго Капет. Правління перших Капетингів (до 1060 р.).
2. Особливості політичного розвитку Італії VIII – X ст. Зростання міст як чинник соціокультурного життя.
 3. Германські землі IX – XI ст. Напрямки внутрішньої і зовнішньої політики королів / імператорів. «Римська імперія» Оттонів.
 4. Північна Європа в IX – XI ст. Експансія вікінгів. Суспільно-політичний лад скандинавів у добу раннього Середньовіччя.
 5. Соціальний і державний устрій Англії раннього Середньовіччя.
 6. Кельтський світ у добу раннього Середньовіччя. Поняття «кельти». Особливості суспільної організації. Ірландія, Шотландія раннього Середньовіччя. Уельс. Бретань.
 7. Іспанія в VIII – середині XI ст. Мусульманське завоювання. Поява іспано-християнських держав і початок Реконкісти. Астуро-Леонське королівство: соціально-економічний і політичний лад. Каталонія.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Беда Достопочтенный. Церковная история народа англвов. – СПб: Алетейя, 2003.
 Видукинд Корвейский. Деяния саксов / Пер., вступ. ст., коммент. Г.Э. Санчука. М., 1975.
 Гильда Премудрый. О погибели Британии. Фрагменты посланий. Жития Гильды / Пер., вступ. ст., прим. Н.Ю. Чехонадской. СПб., 2003.
 Предания и мифы средневековой Ирландии / Под ред. Г.К. Косякова. М., 1991.
 Мабиногион. Легенды средневекового Уэльса / Пер. с англ. В. Эрлихмана. М., 2002.

Семінарське заняття № 4

Церква і християнізація Заходу: віхи, особливості, персоналії, інституції

1. Християнізація варварських народів. Церква у варварських королівствах і подальше поширення християнства.
2. Церква як ідеологічний лідер християнського світу. Вчення про благодать. Вселенські собори. Оформлення християнської догматики.
3. Формування інституту папства. Лев I. Григорій I. Доктрина про дві влади.
4. Раннє чернецтво. Поширення статуту Св. Бенедикта. Клонійський рух.
5. Взаємовідносини папства і королівської влади. «Імперська церква» при Каролінгах. Папство в кінці IX - першій половині XI ст. Рух за «Божий мир».

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

1. Августин Блаженный. Творения. Т. 1—4. СПб.; Киев, 1998.
2. Беда Достопочтенный. Церковная история народа англвов. – СПб: Алетейя, 2003.
3. Борьба пап с императорами // Хрестоматия по истории средних веков / под ред. Н.П. Грацианского и С.Д. Сказкина. М., 1949. Т.1.
4. Григорий I Двоеслов. Правило Монастырское. Киев, 1873.
5. Дионисий Ареопagit. Сочинения; Максим Исповедник. Толкования. СПб., 2003.
6. Евагрий Схоластик. Церковная история / Пер., коммент, прилож. И.В. Кривушина. СПб.. 1999.
7. Евсевий Памфил. Церковная история / Комм., прим. С.Л. Кравца. М., 1993.
8. Житие св. Северина. / Пер., вступ. ст., коммент. А.И. Донченко. СПб., 1998.
9. Иоанн Дамаскин. Точное изложение православной веры. М.; Ростов н/Д., 1992.
10. Лоренцо Валла. Рассуждение о подложности так называемой дарственной грамоты Константина// www.vostlit.info
11. Ордерикус Виталий. Церковная история // www.vostlit.info
12. Христианская церковь в XI-XIII вв. // История средних веков: Хрестоматия / Сост. В.Е. Степанова, А.Я. Шевеленко. М., 1980. Ч.1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Західна цивілізація класичного Середньовіччя (XI – XIII ст.)

Лекція 5. Середньовічне місто в Європі: проблеми виникнення і розвитку.

1. Теорії і шляхи виникнення середньовічних міст.
2. Критерії поняття «місто», динаміка і географія зростання міст.
3. Соціальний склад населення міст і етапи соціальної боротьби городян.
4. Цехові засади середньовічного ремесла і просте товарне виробництво в умовах феодалізму.
5. Розвиток торгівлі та кредитної справи в Європі.

Основні поняття теми:

Романістична, вотчинна, маркова, бургова й ринкова теорії виникнення міст, вільне ремесло, бюргерство, патриціат, цех, «шедевр», «старші» і «молодші» цехи; «вічні підмайстри»; компаньонажи, замикання цехів; комуни, консулат, гільдії.

Лекція 6. Політична й адміністративна організація держави класичного Середньовіччя. Християнська Церква та її роль.

- 1.Новий етап в історії християнства. Піднесення папства.
- 2.Хрестові походи і роль папства. Духовно-лицарські ордени.
3. Єресь у добу Середньовіччя і боротьба церкви з ними. Інквізиція.
4. Занепад папства в XIV-XV ст. і його причини.
5. Роль католицької церкви і папства в історії Середньовічної Європи.

Основні поняття теми:

Стан, клас, станова монархія, генеральні штати, парламент, кортеси, Велика хартія вольностей, «Оксфордські провізії», «Вестмінстерські провізії», рейхстаг, ландтаг; легізм; Діяння; держави хрестоносців; духовно-лицарські ордени; жертвний подвиг; невірні; паломництво; палігристи; хрестоносці, королівство Ієрусалимське, графство Тріполі, князівство Антіохійське, графство Едеське, Ієрусалимські ассізі, тамплієри, іоанніти, Тевтонський орден, дитячі хрестові походи;

Лекція 7. Світ людини Середньовіччя.

1. Просторово-географічні уявлення середньовіччя.
2. Основні риси соціальної психології та ментальності.
 1. Характеристика середньовічного матеріального виробництва і техніки.
 2. Соціокультурні та побутові відмінності духовенства, світської знаті і дворянства, городян і селян.

Основні поняття теми:

Менталітет, ментальність, символізм мислення, семантика, «які моляться», «воюючі», «працюючі», лицарська етика, куртуазність.

Лекція 8. Західноєвропейська школа й університет.

1. Походження й організація університетів в Європі.
2. Організація навчального процесу і внутрішнього розпорядку життя.
3. Модель навчальної програми середньовічних шкіл.

Основні поняття теми:

Артистичний факультет, квадривіум, тривіум, колегії, клірики, магістр, поезія вагантів, студентські нації.

Семинарське заняття № 5.

Середньовічне суспільство класичної доби: від трьох станів до соціальної диференціації

1. Модель середньовічного соціуму Герарда Камбрійського й Адальберона Ланського: ті, хто моляться, воюють і працюють.
2. Соціальна диференціація за юридичними критеріями: 1) за ступенем свободи (вільні і раби); 2) за конфесійною належністю (християни, євреї, мусульмани); 3) за послугами, наданими спільноті (благородні і простолюдини). Міська і сільська аристократія: нобілі, шевальє, молодші нащадки.
3. Соціальні втілення середньовічного індивіда: духовенство, рицарство, селяни, інтелектуал, артист-художник, кунець. Селянський світ: ритми трудового життя, особливості побуту. Спосіб життя духовенства: суспільні функції, зовнішній вигляд. Монастирський тип проживання.
4. Замок як центр організації феодалного землеволодіння і баналітету. Категорії населення: серви, орендатори, власники алодів, поденщики; форми патронату: прекарій, комендація, імунітетні пожалування.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Розділ II СОЦИАЛЬНЫЕ «ВОПЛОЩЕНИЯ» СРЕДНЕВЕКОВОГО ЧЕЛОВЕКА // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. – С. 123-282 с.
- Коммин Филипп де. Мемуары / Пер., ст., прим. Ю.П. Малинина. М., 1986.

Французская деревня XII—XIV вв. и Жакерия. Документы / Пер., ввод, ст., прим. Н.П. Грацианского. М.; Л., 1935.

Английская деревня XIII—XIV вв. и восстание Уота Тайлера / Сост. Е.А. Косминский и Д.М. Петрушевский. М.; Л., 1935.

Вестминстерские статуты / Пер. Е.В. Гутновой. М., 1948.

Памятники истории Англии. XI—XIII вв. / Пер. и введ. Д. М. Петрушевского. М., 1936.
 Крестьянские движения в Германии перед Реформацией. Сб. документов / Сост. В. А. Ермолаев. Саратов, 1961.
 Леонтьевский А. В. Хрестоматия по истории Германии XIV в. Ростов н/Д., 2001.
 Немецкий город XIV—XV вв. Сб. материалов / Пер., введ. ст., подбор матер., прил., коммент. В. В. Стоклицкой-Терешкович. М., 1936.
 Фуэро Толедо // Право в средневековом мире. М., 2003.

Семінарське заняття № 6.

Християнська Церква в епоху класичного Середньовіччя. Хрестові походи

1. Гільдебрандт і боротьба за церковну реформу в середині XI ст. Григоріанська реформа. Встановлення папської теократії. Індульгенції.
2. Хрестові походи як військово-колонізаційні рухи. Їх характер, причини і передумови. Перші хрестові походи. Держави хрестоносців на Сході. "Єрусалимські ассізи". Духовно-рицарські ордени.
3. Другий, третій і четвертий хрестові походи. Розгром Візантії. "Північні" хрестові походи. Занепад руху хрестоносців і його причини. Значення і вплив хрестових походів на розвиток Європи.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Анна Комнин. Олексіада // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 423-427.
- Нікіта Хоніат. Історія з часів царювання Іоанна Комнина // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 448-451.
- Заборов М. А. Історія Хрестових походів в документах і матеріалах. М., 1977.
- Постанова Клермонського Собору про Хрестовий похід (1095 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 407.
- Анонім. Діяння франків та інших єрусалимців // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 407.
- Раймунд Агільський. Історія франків, які завоювали Єрусалим // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 411.
- Фульхерій Шартрський. Єрусалимська історія // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 412.
- Еккегард Аврейський. Єрусалимська історія // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 417.
- Гвіберт Ножанський. Діяння Божі через франків // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 418.
- Альберт Аахенський. Єрусалимська хроніка // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 420.
- Кафаро де Каскіфелоне. Книга про звільнення східних міст // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 422.
- Вільгельм Тірський. Історія Священної війни // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 428.
- Яків Вітрійський. Єрусалимська історія // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 430.
- Договір, укладений між Венецією та Єрусалимським королівством у 1124 р. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 432.
- Усама ібн Мункиз. Книга повчання // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 434.
- Послання Папи Інокентія III про Четвертий Хрестовий похід (1198 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 437.
- Жоффруа Вілардуен. Завоювання Константинополя // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 438.
- Робер де Кларі. Завоювання Константинополя // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 446.
- Лист Папи Інокентія III маркізу Боніфацію Монфератському // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 452.

Семінарське заняття № 7.

Політична й адміністративна організація держави класичного Середньовіччя

1. Влада та її установи в Середньовіччя: монарх (правитель), королівський (князівський) двір, рада монарха, (асамблеї, кортеси), вищі урядовці (канцлер, майордом, суддя і аудитор королівського трибуналу, казначей, адмірал). Організація державної влади (Франція XI-XIII ст. Англія у XI-XIII ст. «Велика Хартія вольностей»). Скандинавські країни у XI-XIII ст. Німеччина та Італія у XI-XIII ст. Країни Піренейського півострова в XI-XIII ст. Іспанія і Португалія.).
2. Правосуддя. Середньовічне судочинство. Поняття «юстиція». Прево, бальї, сенешалі у Франції: реалізація повноважень, рівень компетентності, персоналії.
3. Військова служба й армія Заходу: типи, види, озброєння. Рух за Мир Божий (X-XIII ст). Битва при Бувіне 27 липня 2014 р. у колективній пам'яті французів. Індустрія війни (справедлива і несправедлива війна, капітуляція, викуп полонених). Військові лицарські ордени. Реконкіста в Іспанії.
4. Станово-представницька монархія в країнах Західної Європи: етапи розвитку.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

"Велика хартія вольностей" і виникнення парламенту в Англії // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.561-600.
Виллами Дж. Новая хроника или история Флоренции / Пер., ст., прим. М. А. Юсима. М., 1997.
Итальянские коммуны XIV—XV вв.: Сб. документов / Под ред. В.И. Рутенбурга. М.; Л., 1965.
Книга Суны и Шары мавров / Пер., вступ. ст., коммент. И.И. Варьяш. М., 1995. Песнь о Роланде.
Коронование Людовика. Нимская телега. Песнь о Сиде. Романсеро. М., 1976.
Петр из Дусбурга. Хроника Земли Прусской / Пер., коммент. В.И. Матуэвой. М., 1997.
Питти Бонаккорсо. Хроника / Пер. З.В. Гукоской. Л., 1972.
Салимбене де Адам. Хроника / Науч. ред. О.Ф. Кудрявцев. М., 2004.
Социально-политическое развитие стран Пиренейского полуострова при феодализме. М., 1985.
Фуэро Толедо // Право в средневековом мире. М., 2003.

Семінарське заняття № 8.

Економічне життя Західної цивілізації високого Середньовіччя

1. Сільське господарство: агрокультура, технології, продуктивність.
2. Торгівля середньовічного Заходу: провідні агенти, напрямки, форми, товарний асортимент, дохідність. Ярмарки. Купецькі корпорації. Союзи міст. Ганза. Ломбардська ліга. Швабський союз.
3. Ремесло і ремісничі корпорації. Цеховий устрій.
4. Середньовічна система мір і ваги.
5. Монети. Обіг монет. Монетні союзи. Грошові відносини і кредит.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Агрикультура в памятниках западного средневековья / Под Ред.О.А. Добиаш-Рождественской. – М.-Л., 1936.
- Лука Пачоли.Трактат о счетах и записях / Изд. Подгот. Я. Соколов. – М., 1974.
- Статути паризьких цехів XIII ст. за "Книгою ремесел" // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.512
- Грамота графині Артуа і Бургундії Маро про заборону виготовлення сукон у селах поблизу 517 міст а Сент-Омера (1323 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.517
- Постанова лондонської гільдії ткачів 1345 р. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.518
- Цеховий статут франкфуртських сукноробів 1345 р. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.522
- Друга цехова грамота Аугсбурга (16. 12. 1368 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.525
- Цехове і бюргерське ополчення з а Аугсбурзькою хронікою (кінець XIV ст.) 528
- Цехове свідоцтво // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.530
- Документ кельнського цеху шовкопрядильниць (1412-1413 рр.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.530
- Статут любецьких кушнірів (1409 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.531

- Статут любецьких шкіряників (1454 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.531
- Статут любецьких золотарів (1492 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.532
- Статут співдружності франкфуртських підмайстрів-кравців (середина XV ст.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.532
- Рішення міської ради Ульма про закриття клубів підмайстрів (1394 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.534
- Заклик до страйку, звернений підмайстрами-кушнірами Вільшtedта до підмайстрів-кушнірів Страсбурга (1470 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.534
- Договір про перевезення товарів (23. 03. 1248 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.535
- Пограбування купців феодалами (1076 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.535
- Донесення графа про пограбування купця (1149 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.536
- Скасування "Берегового права" (8. 09. 1308 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.536
- Права регенсбурзьких купців в Австрії (9. 07. 1192 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.537

Купецька гільдія

- Договір про охорону торгівлі між Любеком і Гамбургом (1241 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.541
- Постанова Ганзи 1260—1264 рр. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.541
- Постанова Ганзи 1265 р. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.543
- Статути Ганзейської контори в Брюгге XIV ст. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.543
- Зобов'язання Бремена при повторному прийомі його в німецьку Ганзу (3. 08. 1358 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.545
- Статут щотижневого ринку в місті Страсбурзі (1491 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.547
- Промова дожа Венеції — Помазо Моченіго, виголошена в 1420 р. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.548
- Заповіти лондонських купців XIV—XV ст. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.548
- Аугсбурзька конституція XIII ст. // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.551
- "Міська книга" Аугсбурга (кінець XIII — середина XIV ст.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.556
- Аугсбурзький регламент про жебраків (1491 р.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.558
- Нюрнберзькі закони про розкіш (XIV—XV ст.) // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С.559

Семінарське заняття № 9.

Світ людини Середньовіччя

1. Середньовічна соціологія: загальні тривоги, біснуватости, страхи, упередження індивідів. Релігія і церква у житті середньовічного індивіда. Есхатологічні очікування.
2. Форми дозвілля і розваг різних станів (рицарі, священнослужителі, простолюдини, містяни). Гендерний вимір дозвілля. Розваги феодалів. Роль полювання в повсякденні аристократії. Рицарські турніри. Полювання та його різновиди.
3. Світ середньовічного свята: суспільні функції і форми прояву святкової культури. Святкові традиції середньовіччя. Основні складові елементи середньовічного свята. Середньовічний театр.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Розділ І. **СРЕДНЕВЕКОВЫЙ ЧЕЛОВЕК КАК ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫЙ ТИП** // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. – С.7-122.
- РОЗДІЛ ІІІ. ЖІНКА // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. – С. 282-350.
- Джованни Виллани. Новая хроника. Кн.1-12 // www.vostlit.info
- «Книга о короле Модусе»,
- «Трактат о сокольничем Гуэзельмо»,
- «Об искусстве охоты с ловчей птицей» Фридриха II Гогенштауфена» (XIII ст.),
- «Книга об охоте» Гастона де Фуа (XIV ст.)

Семинарське заняття № 10.

Західноєвропейська школа й університет

1. Джерела з історії середньовічної школи і університету.
2. Паризький університет: європейський універсалізм, місцеві інтереси і ідея представництва (за матеріалами робіт П. Уварова).
3. Зміст і структура освіти в школі та університеті. Особливості середньовічних методів і методик викладання.
4. Соціальне і майнове становище викладачів.
5. Середньовічні студенти. Мандрівні студенти. Ваганти. Голіарди.
6. Інтелектуал у середньовічному соціумі. Роль університетів у житті середньовічної цивілізації Заходу.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Антология педагогической мысли христианского средневековья. М., 1994. Т.,1-2.
- Абеляр П. История моих бедствий. М., 1959.
- Документы по истории университетов Европы XII-XV вв. / под ред. Г.И. Липатниковой . Воронеж, 1973.
- Уваров П.Ю. Парижский университет: европейский универсализм, местные интересы и идея представительства // Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3. Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. - М.: Наука, 2000. – С. 51-64.
- Послушник и школяр, наставник и магистр: средневековая педагогика в лицах и текстах / под ред. В. Г. Безрогова. — М., 1996. — Режим доступа: http://www.e-reading.club/chapter.php/139562/105/Poslushnik_i_shkolyar%2C_nastavnik_i_magistr.html
- Середньовічні університети Західної Європи за документальними та оповідними джерелами // // Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – С. 601-648.

Практичне заняття № 1

Тема: Основні типи джерел з Середньовічної історії Західної цивілізації та методики роботи з ними.

Візуальні джерела, їх роль в історичній реконструкції.

Мета: з'ясування типології середньовічних джерел, а також методик роботи з ними; сформувати вміння джерелознавчого та історико-культурного аналізу пам'яток / артефактів культури Середньовіччя;

Завдання:

- Ознайомитися з науковою літературою з типології середньовічних джерел;
- з'ясувати особливості візуальних джерел для вивчення середньовічної історії Заходу;
- проаналізувати конкретне нарративне і візуальне джерело за нижченаведеною методикою;
- оформити результати аналізу у формі мультимедійної презентації / слайд-програми (з можливістю використання на уроці в школі);

Інструментарій:

- Алгоритм роботи з історичним джерелом.
- Робоча навчальна програма дисципліни, зі списком рекомендованих джерел.
- Смирнова Е. Д. Визуальные источники и тексты христианского Средневековья о повседневности. – Режим доступа: <http://hist.bsu.by/images/stories/files/nauka/izdania/istochnik/7/Smirnova.pdf>

Практичне заняття № 2

Тема: Місто у середньовічній цивілізації Заходу

Мета: вивчення ролі міст і міської культури в розвитку Західної цивілізації доби Середньовіччя

Завдання:

- Вивчити типологію середньовічних міст і основні концепції їх походження;
- з'ясувати мережу соціальних зв'язків у середньовічному місті;
- проаналізувати соціальне становище виявлених соціальних і професійних груп містян;
- реконструювати вияви повсякденних практик у місті з позиції ціннісних уявлень і норм поведінки середньовіччя;
- виявити роль і значення міського життя в формуванні етно- і соціокультурної своєрідності європейських народів, становленні культурної традиції Західної цивілізації;

Хід заняття:

1. Розподіл студентів на міні-групи і вибір ними проблеми до опрацювання.
2. Опрацювання наукової літ-ри і джерел з проблеми і структурування доповіді.
3. Публічна презентація / захист досліджуваної проблеми у формі історичної реконструкції.

Проблеми для дослідження на практичному:

1. Влада, ієрархія і конфлікти середньовічного міста.
2. Місто і право: форми організації, захисту і правосвідомість городян.
3. Повсякденне життя середньовічного міста і цінності городян.
4. Видовища і свята середньовічного міста:
 - A. Ігри та розваги городян
 - B. Карнавал і комічна культура середньовічної Німеччини: механізм виникнення і занепаду
 - C. Свята середньовічної Іспанії і місто.
 - D. Публічна страта в середньовічному місті: видовище і судовий ритуал.

Інструментарій:

- Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 3. Человек внутри городских стен. Формы общественных связей. - М.: Наука, 2000. - 378 с.
- Город в средневековой цивилизации Западной Европы. Т. 4. Extra muros: город, общество, государство. - М.: Наука, 2000. - 354 с.
- Робоча навчальна програма дисципліни, зі списком рекомендованих джерел.
- Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005.

Практичне заняття № 3

Тема: Світ людини Середньовіччя: харчові традиції середньовічного Заходу

Мета: з'ясувати життєвий світ людини середньовіччя, осмислити її ціннісний світ, проблеми, обставини життя і побуту.

Завдання:

- реконструювати спектр продуктів, які мала у раціоні ранньосередньовічна людина;
- проаналізувати харчові традиції Західної цивілізації і визначити раціон споживання провідних соціальних груп;

1. Перегляд відеопередачі «Історія їжі. Раннє середньовіччя» (учасники: член-кореспондент РАН П.Ю. Уваров; к.і.н. А.І. Сидоров Інститут всесвітньої історії РАН). – Режим доступу: – <http://intellect-video.com/1170/CHas-istiny--Istoriya-edy--Ranee-srednevekovye-online/>

За підсумками перегляду виконання 2 завдань (1 – для всіх студентів з самостійним вибором соц. групи), 2-6 – за вибором.

1. Складання щоденного раціону харчування для представників різних верств сусп-ва (духовенство, ченці, аристократи, селяни) за вибором;

2. Зернові у Середньовіччя: спектр основних культур, способи їх вирощування й обробітку. Хліб як цінність для середньовічної людини.

3. Масло вершкове й олія: способи обробки й виготовлення продуктів.

4. М'ясо й сало як продукти раннього Середньовіччя. Способи обробки, зберігання.

5. Напої раннього Середньовіччя: асортимент, способи обробки, зберігання.
6. Прянощі раннього Середньовіччя.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III

Розвиток Західної цивілізації в період кризи Середньовіччя (XIV – XV ст.)

Лекція 1. Чинники й ознаки економічної і соціальної кризи Західної цивілізації

1. Жити в «переповненому світі».
2. Розвиток соціальних процесів: еволюція «нового» дворянства, диференціація селянства, положення міських прошарків.
3. Соціальні конфлікти XIV ст. Урядова політика щодо цехів.

Основні поняття теми:

абсолютизм, монархія, бюрократія, протекціонізм, меркантилізм, «старе дворянство», «нове дворянство», «дворянство шпаги», «дворянство мантиї», «ротюрье», маргіналізація.

Лекція 2. Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході

1. Народонаселення Європи: кількісний вимір, фізіологія, вікові і гендерні параметри.
2. Процеси відтворення населення і чинники, що їх визначали.
3. Хвороби середньовічної Західної цивілізації та їх сприйняття в суспільстві.
4. Великі географічні відкриття та їхні наслідки для Західної цивілізації.

Основні поняття теми:

«Чорна смерть», середня тривалість життя, «тріада бід», голодовки середньовіччя.

Лекція 3. Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV – XV ст.

1. Основні тенденції політичного розвитку Західної Європи в XIV – XV ст. Столітня війна.
2. Соціальна історія країн Європи.
3. Взаємовідносини монархічної влади з папською курією в XIV – XV ст.

Основні поняття теми:

«Кріпосницький» абсолютизм, монархія, бюрократія, протекціонізм, меркантилізм, «старе дворянство», «нове дворянство», «дворянство шпаги», «дворянство мантиї», «ротюрье», маргіналізація, «Столітня війна».

Лекція 4. Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в умовах кризи XIV – XV ст.

1. Форми суспільної репрезентації: корпоративність.
2. Турботи повсякденного життя.
3. Особливості духовного розвитку суспільства: карнавальна культура.
4. Маргінали середньовічного соціуму.

Основні поняття теми:

Відьма, полювання на відьом, гостинність, індульгенція, Священне писання, гугеноти, пуританська мораль.

Семінарське заняття № 1.

Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході

1. Чинники і динаміка народонаселення Західної цивілізації. Народжуваність і смертність. «Тріада бідувань»: хвороби й епідемії, війни і військово-колонізаційні рухи, хронічне недоїдання (голод).
2. Етнічний склад населення, чинники його трансформацій.
3. Характер і форми середньовічної сім'ї. Шлюб і розлучення.
4. Середня тривалість життя середньовічного індивіда. Вікові періоди в житті людини.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

Матеріали реферативного збірника «Ідеологія феодального общества в Западной Европе: проблемы культуры и социально-культурных представлений средневековья в современной зарубежной историографии. М., 1980:

Ариес Ф. Ребенок и семья при «старом порядке». С. 273-280 (Бессмертный Ю. Л.).

Ариес Ф. Человек перед лицом смерти. С. 177-185 (Аросов А. Я.).

Борст А. Формы жизни в средние века. С. 144-159 (Гуревич А. Я.).

Ле Гофф Ж. Переосмысливая средневековье: проблемы времени, труда и культуры в западноевропейском средневековом обществе. С. 122-143 (Гуревич А. Я., Бессмертный Ю. Л.).

Фландрен Ж.-Л. Семья: родня, дом, секс при «старом порядке». С. 260-272 (Бессмертный Ю. Л.).

Фоссье Р. Женщина и общество на средневековом Западе. С. 292-297 (Бессмертный Ю. Л.).

Семінарське заняття № 2.

Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV — XV ст.

1. Політичний розвиток Німеччини в XIV-XV ст. Священна Римська імперія – найбільше політичне утворення Західної Європи: склад, територія, організація влади.
2. Міські комуни Північної і Центральної Італії. Італійські морські республіки: Піза, Генуя і Венеція. Політична й адміністративна організація держави.
3. Влада та її установи в Середньовічній Іспанії. Король, емір/халіф та його інституції. Кортеси та їх компетенції.
4. Повноваження монарха Франції. Політика Філіпа IV. Перша асамблея Генеральних штатів у Франції (1302). Структура станового представництва у Франції, її інституції. Роль Генеральних штатів. Столітня війна і криза державності у Франції.
5. Англійський парламент у XIV-XV ст.: склад, компетенції, порядок роботи. Формування станової монархії.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

Виллами Дж. Новая хроника или история Флоренции / Пер., ст., прим. М А Юси- ма. М., 1997.
Итальянские коммуны XIV—XV вв.: Сб. документов / Под ред. В.И. Рутенбурга. М.; Л., 1965.
Питти Бонаккорсо. Хроника / Пер. З.В. Гукоской. Л., 1972.
Салимбене де Адам. Хроника / Науч. ред. О.Ф. Кудрявцев. М., 2004.

Семінарське заняття № 3

Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в умовах кризи XIV — XV ст.

1. Соціальні контакти в західноєвропейському середньовічному світі. Проблема маргіналів.
2. Правова регламентація повсякденного життя. Загальна характеристика середньовічного правопорядку.
3. Матеріальні аспекти буття середньовічного індивіда. Середньовічне житло: типи будівель, основні матеріали будівництва. Замок як фортифікаційна споруда і як житлове приміщення. Внутрішнє оздоблення й інтер'єр середньовічного житла городян та селян.
4. Одяг доби Середньовіччя. Костюм як один з найважливіших маркерів соціального статусу. Мода епохи Середньовіччя. Відзеркалення в одязі етичних і естетичних ідеалів епохи. Колористика одягу та її символізм. Прикраси.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Розділ II СОЦИАЛЬНЫЕ «ВОПЛОЩЕНИЯ» СРЕДНЕВЕКОВОГО ЧЕЛОВЕКА // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. – С. 123-282 с.
- РОЗДІЛ III. ЖІНКА // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. – С. 282-350.

Семінарське заняття № 4

Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда XIV — XV ст.: гендерний вимір

1. Ідеал жінки у Середньовіччя. (Патріархальна концепція. Християнська концепція. Особливості ставлення до жінки в католицькій і православній традиціях. Куртуазна концепція. Бюргерська концепція. Еволюція ідеалу жінки. Культ Прекрасної Дами в лицарській культурі).
2. Жінка в політичному житті Середньовіччя. Жінки-правителі: Бланка Кастильська (1188-1252), Джованна Неаполітанська (1326-1382), Елеонора Аквітанська (1122-1204), Ізабелли Іспанської (1451-1504), Жанна д'Арк (1412-1431).
3. Жінка і релігія. Жіночий монастир: розпорядок, ієрархія. Ставлення до черниць у середньовічному суспільстві. Відьми і єретички. Жінки-святі. Жінки-містики. Хільдегарда Бінгенська. Бригіта Шведська. Катерина Сієнська. Маргарита Кемпе.
4. Жінка і праця. Жіноча праця на селі. Жіноче ремесло і середньовічний цех. Жінка-управителька дому. Функції жінки в домашній економіці.
5. Жінка в родині. Шлюб. Материнство. Інтимна сфера життя середньовічної жінки.
6. Жінка й освіта. Середньовічна думка щодо жіночої освіти.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

1. Аверинцев С. Поэзия Хильдегарды Бингенской (1098—1179). Стихи: «Гимн о святом Духе», «Гимн святой деве Марии», «Секвенция о святом Руперте», «Секвенция об одиннадцати тысячах дев», «Секвенция о святом Максимилиане», «Песнопение хора девственниц» // Памятники средневековой латинской литературы X—XII веков. М., 1972
2. Рябова Т.Б. Женщина в истории западноевропейского Средневековья. — Иваново: Изд. Центр «Юнона», 1999. — 145 с.
3. РОЗДІЛ III. ЖІНКА // Средневековая Европа глазами современников и историков. Книга для чтения. Часть III. Средневековый человек и его мир. М.: Интерпракс, 1994. — С. 282-350.

Семінарське заняття № 5

Релігійне життя Заходу XIV—XVст.

1. Підйом національних церков. Конфлікт Філіпа Красивого з папством.
2. Боротьба з єресьми. Вальденси. Петро Вальда. Альбігойці (єресь катарів). Упокорення катарів інквізицією.
3. Свята інквізиція: етапи організації, зміст діяльності. Процес ведення справ.
4. Релігійний спосіб життя. Релігійні обряди і таїнства. Сім таїнств і революція сповіді. Публічні покаєння.
5. Папство у «французькому полоні». Повернення пап до Риму. Католицька церква напередодні Реформації.

Основні поняття теми:

Християнство, католицизм, папство, автодафе, аріанство, єресь, індulгенція, інквізиція, анафема, секта, конкордат, тамплієри, госпітальєри, «народне християнство», катари, вальденси, йоахіміти, «брати вільного духу».

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

Григулевич И.Р. Инквизиция. 3-е изд. М., 1985.
 Инфессура С.. Бурхард И. Дневники. Документы по истории папства XV—XVI вв. М., 1939.
 Лойола Игнатий. Духовные упражнения. Париж, 1996.

Семінарське заняття № 6

Культурний розвиток Західної цивілізації в умовах викликів пізнього Середньовіччя

1. Пізньовізантійська культура. «Палеологівське відродження». Ерудити Візантії. Феодор Метохит і його творчість. Нікіфор Григора. Дмитро Кидоніс. Мануїл Хрисолор. Релігійний реформатор Георгій Гемиста Плифон. Вісаріон Нікейський. Вчення ісихастів. Візантійські історики: Георгій Сфрандзі, Михайло Дука, Лаонік Халкоконділ, Михайло Гермодор Критовул та їхні праці. Жанри літературної творчості.
2. Витоки і сутність нової ідеології, основні сфери прояву й особливості культури раннього Відродження в Італії. Ранній гуманізм. Петрарка і Боккаччо. Гуманістична етика. Вчення про людину і художні теорії Л.Б. Альберті. Флорентійський неоплатонізм. Марсіліо Фічіно. Піко Мірандола.
3. Мистецтво Раннього Відродження.
4. Теорії виховання та педагогічні ідеї високого Середньовіччя.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

Боккаччо Д. Декамерон. М., 1987.
 Боккаччо Д. Фьяметта. Фьезаланские нимфы. М., 1968.
 Валла Лоренцо. Об истинном и ложном благе. О свободе воли. М., 1989. Гуманистическая мысль итальянского Возрождения: Переводы текстов / Сост. Л.М. Брагина. М., 2004.
 Итальянская новелла Возрождения. М., 1957.
 Итальянские гуманисты XV века о церкви и религии. М., (963).
 Итальянский гуманизм эпохи Возрождения. Сб. текстов. Ч. 1—11. Саратов, 1984— (988).
 О любви и красотах женщин. Трактаты о любви эпохи Возрождения. М., 1992. Петрарка Ф. Избранное. Автобиографическая проза. Сонеты. М., 1974.
 Петрарка Ф. Книга песен. М., 1963,
 Петрарка Ф. Эстетические фрагменты. М., 1982.
 Ревюсинв Н.В. Итальянское Возрождение. Гуманизм второй половины XIV — первой половины XV века. Новосибирск, 1975.
 Саккетти Ф. Новеллы. М.; Л., 1962.

Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV век) / Сост., общ. ред., вступ. ст., коммент. Л.М. Брагиной. М., 1985.
Чаша Гермеса. Гуманистическая мысль эпохи Возрождения и герметическая традиция / Сост., вступ. ст., коммент. О.Ф. Кудрявцева. М., 1996.
Эстетика Ренессанса: В 2 т. / Сост. В.П. Шестаков. М., (981.

Практичне заняття № 4

Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході

Мета: вивчення особливостей демографічних процесів Західної цивілізації доби Середньовіччя

Завдання:

- ознайомитися з особливостями «картини світу» і поведінкових установок людини середньовічного Заходу;
- встановити ставлення до хвороб і смерті середньовічного Заходу;
- з'ясувати лікувальні практики Середньовіччя.

Інструментарій:

- Алгоритм роботи з історичним джерелом.
- Робоча навчальна програма дисципліни, зі списком рекомендованих джерел.
- Арьес Ф. Человек перед лицом смерти / Ф. Арьес ; пер. с франц. В. К. Ронин ; [общ. ред. С. В. Оболенский]. — М. : Прогресс, 1992.
- Бессмертный Ю.Л. Жизнь и смерть в Средние века. Очерки демографической истории Франции. М., 1991.
- Питальник за результатами перегляду фільму: «Тіні Середньовіччя. Фільм 6. Мор і хвороби». **Тіні Середньовіччя: документальний серіал. Medieval dead.** В 6 сер. Реж.: Дж. Фростон (J. Freeston). Великобританія. 2012. Фільм 6.

Джерела, рекомендовані до опрацювання:

- Книга античности и Возрождения о временах года и здоровье. — М., 1971.
- Медицина в памятниках латинской литературы (I-XVI вв.). — М., 1980.
- Салернский кодекс здоровья. Арнольд из Виллановы. Цвет медицины Салерно: стихотворные предписания Салернской школы. Просьба по возвращении из Салерно.
- Немецкий Архипоэт / Пер. с лат. Ю.Ф. Шульца. — М.: Рипол-классик, 2002.
- Средневековый латинский трактат «Ars Moriendi» («Искусство умирать») (Краткая редакция). Предисл., расшифровка, перевод и комментарии И. Ковригиной // Альманах по истории средних веков и раннего нового времени / Под ред. А.Н. Маслова, А.А. Кузнецова. — Нижний Новгород: М-Принт, 2013. Вып. 3–4. — 2012–2013. — 216 с. — С. 185–214.
- Цвет медицины Салерно. — М., 1995.

Практичне заняття № 5

Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в XIV — XV ст.:
світ почуттів

Мета: вивчення особливостей світосприйняття людей Західної цивілізації доби Середньовіччя

Завдання:

- реконструювати різноманітні зв'язки і прояви повсякденності в контексті діючих в західноєвропейському середньовічному суспільстві систем ціннісних уявлень і норм поведінки;
- відтворити світ емоцій і почуттів середньовічного індивіда у вимірі повсякденного життя;
- виявити роль і значення середньовічної епохи в формуванні етно- і соціокультурної своєрідності європейських народів, становленні культурної традиції Західної цивілізації;

Хід заняття:

1. Шлюб, сім'я, секс у чоловічій цивілізації: позиція офіційної церкви.
2. Сім'я і діти, питання батьківської любові - позиція представників Церкви.

3. Любов до дітей як дискусійна проблема історичної антропології (Ф. Ар'єс, Д. Херліхі, Ю.Л. Безсмертний, А.Я. Гуревич).
4. Суспільне становище людей похилого віку. Тема старості в середньовічній літературі.

Інструментарій:

- Алгоритм роботи з історичним джерелом.
- Робоча навчальна програма дисципліни, зі списком рекомендованих джерел.
- Е. Леруа Ладюри «Монтайю, окситанське село (з 1294 по 1324)»; позиція церковних діячів (проповідники XIII - XV ст., аналіз *exempla*).
- Арьєс Ф. Ребенок и семейная жизнь при старом порядке. – Екатеринбург: Изд. Уральского университета, 1999.
- Бессмертный Ю.Л. Жизнь и смерть в Средние века. Очерки демографической истории Франции. М., 1991.

Електронні ресурси:

- **Рождение, брак и смерть** в эпоху средневековья [Электронный ресурс]: документальный фильм. – Оригинальное название: *Medieval Lives: Birth, Marriage, Death* / реж.: Л. Свинглер.. – Великобритания. – BBC – 2013. – Фильм 3. Смерть.
- *Материалы реферативного сборника «Идеология феодального общества в Западной Европе: проблемы культуры и социально-культурных представлений средневековья в современной зарубежной историографии.* М., 1980:
- Ариес Ф. Ребенок и семья при «старом порядке». С. 273-280 (Бессмертный Ю. Л.).
- Ариес Ф. Человек перед лицом смерти. С. 177-185 (Аросов А. Я.).
- Борст А. Формы жизни в средние века. С. 144-159 (Гуревич А. Я.).
- Ле Гофф Ж. Переосмысливая средневековье: проблемы времени, труда и культуры в западноевропейском средневековом обществе. С. 122-143 (Гуревич А. Я., Бессмертный Ю. Л.).
- Рихтер М. Проблемы общения в латинском средневековье. С. 172-176 (Гуревич А. Я.).
- Сампшон Дж. Паломничество: воплощение средневековой религии. С. 94-109 (Семенова Э. И.).
- Фландрен Ж.-Л. Семья: родня, дом, секс при «старом порядке». С. 260-272 (Бессмертный Ю. Л.).
- Фоссье Р. Женщина и общество на средневековом Западе. С. 292-297 (Бессмертный Ю. Л.).

6.Контроль навчальних досягнень

6.1.Система оцінювання навчальних досягнень студентів

№	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за	Модуль I		Модуль II		Модуль III		Разом за семестр
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс.кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс.кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс.кількість балів за вид	
1	Відвідування лекцій 24 год.	1	4	4	4	4	4	4	12
2	Відвідування семінарських/практичних занять 46 год.	1	5	5	8	8	8	8	21
3	Виконання завдання для самостійної роботи (дом.завдання)	5	3	15	6	30	6	30	75
4	Робота на семінар./практичному занятті (в т.ч. доповідь, виступ,...) 10 год.	10	5	50	8	80	8	80	210
5	ІНДЗ	30					1	30	30
6	Опрацювання фахових видань (в т.ч. першоджерел)	10	1	10	1	10	1	10	30
7	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	2	50	3	75	150
8	Творча робота (в т.ч. ессе)	20						20	20
9	Макс. кількість балів за видами діяльності студента			109		182		257	548
10	Макс. підсумкова модульна оцінка (ряд.10-12)			25		25		25	
11	Фактична кількість балів студента за ЗМ (приклад)			19		42		73	
12	Макс. підсумкова семестр. мод. оцінка III семестр	60							
	Коефіцієнт: 60:548	0,11							
13	Екзамен	40							
14	Підсумкова	100							

6.2.Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I. Розвиток Європи в період раннього середньовіччя (V – X ст.)			
Розділ IV. Розвиток ранньофеодальних держав Заходу. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	березень
Розділ V. Церква і християнізація Заходу: віхи, особливості, персоналії, інституції. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	березень
Розділ VI. Культурний розвиток Західної цивілізації раннього Середньовіччя. (8 год.)	включення до підсумкового контролю	5	березень
Змістовий модуль II. Західна цивілізація класичного Середньовіччя (XI – XIII ст.)			
Розділ I. Місто у середньовічній цивілізації Заходу. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	березень
Розділ II. Середньовічне суспільство класичної доби: від трьох станів до соціальної диференціації. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	квітень
Розділ IV. Політична й адміністративна організація держави класичного Середньовіччя (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	квітень
Розділ VI. Світ людини Середньовіччя. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	квітень
Розділ VII. Західноєвропейська школа й університет. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	квітень
Розділ VIII. Культура класичного Середньовіччя. (6 год.)	включення до підсумкового контролю	5	квітень
Змістовий модуль III. Розвиток Західної цивілізації в період кризи Середньовіччя (XIV – XV ст.)			
Розділ I. Чинники й ознаки економічної і соціальної кризи Західної цивілізації (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
Розділ II. Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
Розділ III. Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV – XV ст (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
Розділ IV. Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в умовах кризи XIV – XV ст. (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
Розділ V. Релігійне життя Заходу XIV – XVст (4 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
Розділ VI. Культурний розвиток Західної цивілізації в умовах викликів пізнього Середньовіччя (6 год.)	включення до підсумкового контролю	5	травень
<i>Разом: 68 год.</i>	<i>Разом: 75 балів</i>		

6.3.Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова письмово-усна.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Письмові контрольні роботи зберігаються на кафедрі до кінця навчального року.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана розглянути апеляцію в присутності студента.

Оцінка	Критерії
20 – 25 БАЛІВ	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.
14 – 19 БАЛІВ	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі неточності та помилки.
8 – 13 БАЛІВ	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0 – 7 БАЛІВ	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття «середні віки». Періодизація.
2. Велике переселення народів і утворення варварських держав.
3. Суспільний лад давніх германців.
4. Господарство і суспільний лад франків за «Салічною правдою».
5. Каролінгська вотчина.
6. Клонійський рух. Боротьба пап та імператорів за інвеституру в XI-XII ст. Вормський конкордат.
7. Повстання під керівництвом У.Тайлера. Причини, програма повсталих, значення руху.
8. Столітня війна (причини, основні етапи та її наслідки).
9. Розвиток феодалних відносин у Франкській державі.
10. Нормандське завоювання Англії в XI ст. і його наслідки.
11. Еволюція аграрних відносин у салічних франків в VI-VII ст. Роль громади і аллода у виникненні феодалних відносин.
12. Англія в XII ст. Реформи Генріх II Плантагенета.
13. Система освіти і виховання Середньовіччя.
14. Політична боротьба в Англії XIII ст. і створення парламенту.
15. Розвиток феодалних відносин в Німеччині в X-XI ст.
16. Утворення імперії Карла Великого. Організація управління.
17. Англосаксонський період в історії Англії.
18. Жакерія. Причини повстання, хід і значення селянського руху.
19. Економічний розвиток Європи в XI ст. Виникнення і ранній розвиток західноєвропейського середньовічного міста.
20. Васально-ленна система в Західній Європі X-XI ст., її соціальна і політична сутність.
21. Жанна д'Арк. Заключний етап столітньої війни.
22. Велика харгія вольностей і її роль в становленні станово-представницької монархії в Англії.
23. Хрестові походи. Передумови, підготовка, соціально-економічна сутність руху хрестоносців.
24. Станово-представницька монархія у Франції XIV ст. Боротьба Філіпа IV з папою. Генеральні штати.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю – письмова. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Рівень знань	Оцінка	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31 – 40	Відповідь студента: <ul style="list-style-type: none"> - містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірно розуміння змісту основних теоретичних положень; - вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; - здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Добрий рівень	21 – 30	Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки: <ul style="list-style-type: none"> - недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; - окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	11 – 20	Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме: <ul style="list-style-type: none"> - відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу; - відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; - у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10	Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципів аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.

6.5.Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Занепад папства в XIV-XV ст. і його причини.
2. «Велике переселення народів» і його значення для європейської і світової історії.
3. Аграрні відносини в Візантії в IV-VI ст.
4. Альбігойська ересь. Рух катарів та боротьба з ним.
5. Виникнення державності у германських племен: від «військової демократії» до ранньфеодальної монархії.
6. Відкриття морського шляху до Індії і виникнення португальської колоніальної імперії.
7. Вогчина організація аграрного виробництва і становище селянства в Західній Європі в XI-XIII ст. : порівняльна характеристика (Англія, Франція, Німеччина, Італія).
8. Германські землі в IX — на початку XI ст.
9. Держави Піренейського півострова в XI-XIII ст. Реконкіста, її основні етапи.
10. Джерела з історії середніх віків, їх класифікація.
11. Завершення процесу феодалізації в Західній Європі в IX-XI ст.
12. Західноєвропейська архітектура, скульптура і живопис розвинуеного середньовіччя.
13. Імперія Каролінгів: чинники виникнення та причини розпаду.
14. Королівство Меровінгів: державний і соціальний устрій.
15. Криза рабовласницьких держав, зародження елементів феодальних відносин в пізньої Римської імперії.
16. Культурно-побутовий і громадський аспекти життя людей західноєвропейського середньовіччя.
17. Лицарство в західноєвропейській середньовічній історії.
18. Німеччина XII-XIII ст.: особливості соціально-економічного і політичного розвитку. Агресія проти поморських і полабських слов'ян.
19. Німеччина в IX-XI ст. Виникнення Німецької імперії.
20. Основні риси візантійської державності у добу Середньовіччя. Причини загибелі Візантії.
21. Основні риси генезису феодалізму у Візантії в XIII-XV ст.
22. Особливості англійського феодалізму XI-XII ст. Реформи Генріха II Плантагенета.
23. Особливості становлення візантійського феодалізму в VII-XII ст.
24. Охарактеризуйте історичне джерело: «Грамота Фрідріха Барбаросси учням і вчителям болонських шкіл» (1158р.).
25. Політичний розвиток Англії наприкінці XII—XIII ст.: реформи Генріха II Плантагенета. Велика хартія вільностей. Формування парламенту.
26. Поняття «середні віки». Періодизація середньовіччя, їх місце в світовій історії.
27. Поняття «середньовічного міста». Теорії походження міст в історіографії.
28. Провідні тенденції суспільно-політичного життя франкської держави за Меровінгів.
29. Розвиток Англії після норманського завоювання: політичний і соціальний вектор.
30. Розвиток форм громади у германців в I-VI ст. Виникнення аллода.
31. Селянство: становище працюючих у добу Середньовіччя.
32. Середньовічне міське ремесло. Ремісничі майстерні і цех.
33. Соціальна місія і психологія світської знаті — лицарства.
34. Соціально-економічний розвиток Англії в XIV—XV ст.
35. Співвідношення понять «середньовіччя» і «феодалізм». Основні риси феодалізму на Заході
36. Становище селянства в Західній Європі в XIV-XV ст. Великі селянські повстання. Проблема кризи феодалізму.
37. Столітня війна: причини, хід наслідки.
38. Суспільно-політичний розвиток Франції XI-XIV ст.: вектор централізації держави.
39. Тенденції розвитку Англії раннього Середньовіччя.
40. Університети Середньовічної Європи: становлення, засади організації і сприйняття суспільством.
41. Франція в IX—XI ст.: огляд політичної і соціальної історії.
42. Хрестові походи: причини, загальний хід, підсумки.
43. Християнська церква до хрестових походів.
44. Церква і папство в XII-XIII ст.
45. Школа західноєвропейського Середньовіччя (V—XV ст.).
46. Охарактеризуйте історичне джерело: «Книга про полювання» Гастона де Фуа (XIV ст.)
47. Охарактеризуйте історичне джерело: «Книга страшного суду».
48. Охарактеризуйте історичне джерело: «Оксфордські провізії».
49. Охарактеризуйте історичне джерело: «Саксонське зеркало».
50. Охарактеризуйте історичне джерело: «Салічна Правда».
51. Охарактеризуйте історичне джерело: Абельяр П. «Історія моїх бідувань».
52. Охарактеризуйте історичне джерело: Агафій «Про царювання Юстиніана».
53. Охарактеризуйте історичне джерело: Беда Превелебний «Церковна історія народу англів».
54. Охарактеризуйте історичне джерело: Велика хартія вольностей.
55. Охарактеризуйте історичне джерело: Вестмінстерські статuti.
56. Охарактеризуйте історичне джерело: Відукінд Корвейський «Діяння саксів».
57. Охарактеризуйте історичне джерело: Віллами Дж. «Нова хроніка або історія Флоренції».
58. Охарактеризуйте історичне джерело: Гельмольд «Слов'янська хроніка».
59. Охарактеризуйте історичне джерело: Григорій Турський «Історія франків».
60. Охарактеризуйте історичне джерело: Джованні Дель Плано Карпіні «Історія монголів».
61. Охарактеризуйте історичне джерело: Ж. де Віллардуен «Завоювання Константинополя».
62. Охарактеризуйте історичне джерело: Землеробський закон Візантії.
63. Охарактеризуйте історичне джерело: Марко Поло «Книга Про різноманітність світу».
64. Охарактеризуйте історичне джерело: Ненній «Історія бриттів».
65. Охарактеризуйте історичне джерело: Петро з Дусбурга «Хроніка Землі Пруської».

66. Охарактеризуйте історичне джерело: Пітті Бонаккорсо «Хроніка».
67. Охарактеризуйте історичне джерело: Філіпп де Коммін «Мемуари».
68. Охарактеризуйте історичне джерело: Чосер Дж. «Кентерберійські розповіді».
69. Складіть історичний портрет Аврелія Августина.
70. Складіть історичний портрет Бертольда Регенсбургського.
71. Складіть історичний портрет Беди Превелебного.
72. Складіть історичний портрет Вільгельма I Завойовника.
73. Складіть історичний портрет Генріха II Плантагенета.
74. Складіть історичний портрет Данте Аліґ'єрі
75. Складіть історичний портрет Жанни д'Арк.
76. Складіть історичний портрет імператора Юстиніана.
77. Складіть історичний портрет Карла Великого.
78. Складіть історичний портрет Карла Мартела.
79. Складіть історичний портрет королеви Бланки Кастильської
80. Складіть історичний портрет Людовіка IX Святого.
81. Складіть історичний портрет П'єра Абеляра.
82. Складіть історичний портрет Річарда I Левове Серце.
83. Складіть історичний портрет Франческо Петрарки.
84. Складіть історичний портрет Сугерія(бл.1081 — 1151).
85. Складіть історичний портрет Елеонори Аквітанської
86. Складіть історичний портрет Філіпа IV Красивого
87. Складіть історичний портрет Гуго Сен-Вікторського
88. Складіть історичний портрет Ісидора Севільського
89. Складіть історичний портрет Аверроеса
90. Складіть історичний портрет Анни Руської

6.6.Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни

Тиждень	I		II		III	
Модулі	Змістовий модуль I					
Назва модуля	Розвиток Європи в період раннього середньовіччя (V – X ст.)					
Кількість балів за модуль	135 б.					
Лекції	1	2	3	4	5	6
Лекції (теми, бали)	Вступ до курсу «Середньовічна історія Західної цивілізації». Генеза феодалізму в Західній Європі.	Франкська держава.	Візантія в IV – XII ст.	Розвиток ранньофеодальних держав Західній Європі	Церква і християнізація Заходу: в особливості, персоналії, інституції	Культурний розвиток Європи в період раннього середньовіччя
Семінарські заняття (теми, бали)		Франкська держава. (10)	Візантія в IV – XII ст. (10)	Розвиток ранньофеодальних держав Західній Європі (10)	Християнізація Західної Європи: основні віхи й особливості(10)	
Самостійна робота(бали)	25					
ІНДЗ (бали)						
Види поточного контролю	контр. робота 25					
Підсумковий контроль (вид, бали)						

Тиждень	IV	V		VI	VII	
Модулі	Змістовий модуль II					
Назва модуля	Західна цивілізація класичного Середньовіччя (XI – XIII ст.)					
Кількість балів за модуль	182 б.					
Лекції	1	2	3	4	5	6
Лекції (теми, бали)	Місто у середньовічній цивілізації Заходу	Християнська Церква в епоху класичного Середньовіччя. Хрестові походи	Світ людини Середньовіччя	Західноєвропейська школа університет		
Семінарські / Практичні заняття (теми, бали)	Середньовічне місто в Європі: проблеми виникнення і розвитку	Середньовічне суспільство класичної доби: від трьох ступенів до соціальної диференціації. (10)	Християнська Церква в епоху класичного Середньовіччя. Хрестові походи (10)	Політична й адміністративна організація держави класичного Середньовіччя (10)	. Економічне життя Західної цивілізації. (10)	Світ людини Середньовіччя (20) Західноєвропейська школа й університет (10)
Самостійна робота(бали)	35					
ІНДЗ (бали)						
Види поточного контролю	контр. робота 25			контр. робота 25		
Підсумковий контроль (вид, бали)	залік					

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII
Модулі	Змістовий модуль III						
Назва модуля	Розвиток Західної цивілізації в період кризи Середньовіччя (XIV – XV ст.)						
Кількість балів за модуль	228 б.						
Лекції	1	2	3	4	5		
Лекції (теми, бали)	Чинники й ознаки економічної і соціальної кризи Західної цивілізації	Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході	Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV – XV ст.	Суспільне і приватне середньовічного індивіда в у кризи XIV – XV ст.			
Семінарські Практичні заняття (теми, бали)	Демографічні процеси в умовах пізнього Середньовіччя на Заході (20)	Політичне життя й державні інституції Заходу в XIV – XV ст. (20)	Суспільне і приватне життя середньовічного індивіда в умовах кризи XIV – XV ст. (20)	Реформація і релігійні війни в Європі. Контрреформація. (20)	Релігійне життя Заходу XIV – X (10)	Культурний розвиток Західної цивілізації в умовах викликів пізнього Середньовіччя (20)	
Самостійна робота(бали)	25						
ІНДЗ (бали)	30						
Види поточного контролю	контр. робота 25		контр. робота 25		контр. робота 25		
Підсумковий контроль (вид, бали)	Іспит 40						

8.Рекомендована література

Основна:

1. Medium aevum; Середні віки. Підручник для історичних спеціальностей ВУЗів. /За ред. Л.В. Войтовича/ Львів: “Тріада Плюс”, 2010. - 502 с.
2. Історія західноєвропейського Середньовіччя. Хрестоматія / упор. М. О. Рудь: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005. – 636 с.
3. Історія середніх віків. Практикум. Частина I: навч. посібник / В. В. Гордієнко, Г. М. Гордієнко, І. І. Кривошея. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. – 574 с.
4. История средних веков: В 2-х томах. Т. 1.: Учебник / Под. ред. С.П. Карпова. – М., 2008. – Т.1.
5. Исторические источники в преподавании истории в школе и вузе: современные исследовательские подходы / Под ред. под ред. В. А. Зверева, О. М. Хлытиной. – Новосибирск: НГПУ, 2013. – 148 с. Режим доступа: http://prepod.nspu.ru/file.php/618/Monografija_po_metodike-2.pdf
6. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения. Учебник для вузов / Л. М. Брагина, О. И. Варьяш, В. М. Володарский. Под ред. Л. М. Брагиной. – М., «Высшая школа», 1999. – 479 с.
7. Люблинская А. Д. Источниковедение истории средних веков. – М.: Директ-Медиа, 2010. – 492 с. – URL: <http://www.biblioclub.ru/catalog/203/>; <http://pdf.zone-x.ru/717678.pdf>
8. Нехаева С.В. Цивилизация средневеково Запада: культура питания, застольные традиции и обычаи: учебно-методический комплекс. – Новосибирск. Изд. НГПУ, 2011. – 104 с. – Режим доступа: <https://icdlib.nspu.ru/view/icdlib/dda/dda6665efca334ca/>
9. Многоликая повседневность. Микроисторические подходы к изучению прошлого. (Материалы конференции памяти Ю.Л.Бессмертного) / Отв. ред. О.И. Тогоева. – М.: Издательство: ИВИ РАН, 2014. – 303 с. – URL: <http://igh.ru/book/collections/478/>.
10. Хрестоматия по истории средних веков. \Под. ред. Сказкина С.Д. Т.1-2. М.,1961- 1963.
11. Хрестоматия по истории средних веков раннего и классического периода. М., 2006.
12. Опыт тысячелетий. Средние века и эпоха Возрождения: быт, нравы, идеалы. М., 1996.
13. Памятники средневековой латинской литературы. X-XII М., 1972.
14. Практикум по истории средних веков. Часть 1-3 . Воронеж 1999-2001.

Додаткова:

1. Арабески истории: Альманах. – М., 1996. – Вып.5 / 6. Каспийский транзит: В 2 т. – Т.1. – С.210-256
2. Ашиль Люмер. Французское общество во времена Филиппа Августа. – М., 2000
3. Бальфур К.П. Расцвет и упадок Османской империи. - М., 1999
4. Басовская Н.И. Столетняя война: Учебное пособие. - М., 1985
5. Бейджент М., Лей Р., Линкольн Г. Святая кровь и Святой Грааль [История ордена тамплиеров]. – М., 1997
6. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / Перевод Е. Руткевича. – М.: «Медиум», 1995. – 323 с. – URL: <http://socioline.ru/pages/p-berger-t-lukman-sotsialnoe-konstruirovanie-realnosti> ; <http://evolkov.net/soc.psychol/Berger.P.Luckmann.T/index.html>
7. Бессмертный Ю. Л. Жизнь и смерть в средние века. – М., 1991.
8. Блок М. Феодалное общество. – М.: Издательство им. Сабашниковых, 2003. – URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Blok_Feo/
9. Бобкова М.С. История Франции для детей: В 3 т. – М., 1997. – Т.1-2
10. Бовыкин Д.Ю. Повседневная жизнь Европы в XVI–XVII вв. // Всемирная история: в 6 т./ Гл. ред А.О. Чубарьян. Т. 3. Мир в раннее Новое время / Отв. ред. В.А. Ведюшкин, М.А. Юсим. – М.: Наука, 2013. – С. 103–116.